

บทที่ 2 คณะราษฎรกับการเปลี่ยนแปลง การปกครอง

เค้าโครงเรื่อง

1. คณะราษฎร
 - 1.1 กลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศ
 - 1.2 กลุ่มนายทหารในประเทศไทย
2. สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครอง
 - 2.1 ปัจจัยทางการเมือง
 - 2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ
 - 2.3 ปัจจัยทางสังคม
3. การเตรียมการและการยึดอำนาจ
 - 3.1 การเตรียมการ
 - 3.2 การยึดอำนาจ

สาระสำคัญ

1. **คณะราษฎร** กำเนิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มนักเรียนไทยในประเทศฝรั่งเศส เป็นแกนนำ และต่อมาได้ร่วมมือกับกลุ่มนายทหารในประเทศไทย
2. **สาเหตุทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม** ได้ประกอบกันเป็นพลังผลักดันให้เกิดความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อรวมกับความนิยมในระบอบประชาธิปไตย จึงนำไปสู่การปฏิวัติ

3. การเปลี่ยนแปลงการปกครองมีเป้าหมาย คือ การยึดอำนาจเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่วระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศและอยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาบทที่ 2 แล้ว นักเรียนสามารถ

1. อธิบายการก่อตั้งคณะราษฎรได้
2. วิเคราะห์สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้
3. อธิบายการเตรียมการและการยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้

□ □

ในบทที่ 2 นี้ จะได้ศึกษาว่าเหตุใดจึงเกิดการริเริ่มรวมตัวกันของสมาชิกคณะราษฎรกลุ่มแรกในประเทศฝรั่งเศส และกลุ่มนายทหารภายในประเทศ อะไรเป็นสาเหตุจูงใจที่ทำให้คณะราษฎรต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใครเป็นสมาชิกคนสำคัญของคณะราษฎรและมีบทบาทสำคัญอย่างไรบ้าง คณะราษฎรมีการเตรียมการยึดอำนาจในลักษณะใดและศึกษาเหตุการณ์ในวันยึดอำนาจ

1. คณะราษฎร

คณะราษฎร หมายถึงคณะบุคคลซึ่งได้ทำการยึดอำนาจจากรัฐบาลในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยยึดหลักการที่จะเป็นการสถาปนาระบอบประชาธิปไตย ซึ่งยังคงมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นประมุขสูงสุดของประเทศ โดยอยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ "คณะราษฎร" ในบางครั้งจะเรียกกันว่า "คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง" หรือเรียกสั้น ๆ ว่า "ผู้ก่อการ"

การรวมตัวกันเป็นคณะราษฎร ริเริ่มขึ้นจากกลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศ กลุ่มแรกส่วนใหญ่เป็นนักเรียนไทยในฝรั่งเศส และในเวลาต่อมาได้เข้าร่วมกลุ่มกับนายทหารในประเทศอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งจะได้นำมาพิจารณาเป็นลำดับไป

1.1 กลุ่มนักเรียนไทยในต่างประเทศ

นักเรียนไทยที่เป็นแกนสำคัญในการรวมตัวกัน เพื่อก่อตั้งกลุ่มทางการเมืองซึ่งจะใช้ชื่อต่อมาว่า "คณะราษฎร" นั้น ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ภายในประเทศฝรั่งเศสในช่วงระยะเวลาประมาณปี พ.ศ. 2463-2473

ด้วยเหตุว่านับตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาประเทศฝรั่งเศสได้ชื่อว่า มีระบบการศาลและประมวลกฎหมายที่ทันสมัยก้าวหน้าที่สุดในยุโรป¹ ดังนั้นนักเรียนชาวต่างชาติมักจะไปศึกษาต่อด้านวิชากฎหมายในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งนักเรียนไทยในฝรั่งเศสก็เช่นเดียวกันทั้งในระดับเจ้านายและนักเรียนทุนเล่าเรียนหลวง

จากเหตุดังกล่าวในจำนวนนักเรียนไทยในฝรั่งเศสในช่วงระยะเวลานั้น จึงมีผู้

ศึกษาวิชากฎหมายมากกว่าสาขาอื่นๆ และบุคคลสำคัญที่จะมีบทบาทอย่างมากในการรวมตัวก่อตั้ง คณะราษฎร ก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ นักเรียนทุนเล่าเรียนหลวงจากกระทรวงยุติธรรมซึ่งศึกษา วิชากฎหมาย

นอกจากนี้ สมาชิกคณะราษฎรคนอื่นๆต่างก็ศึกษา หรือทำงานในวิชาการสาขาอื่นๆ อาทิ เช่น ร้อยโทแปลก ชิตตะสังคะ ศึกษาวิชาการทหารปืนใหญ่ ร้อยตรีทัศนัย มิตรภักดี ศึกษา วิชาการทหารม้า เป็นต้น บรรดานักเรียนทุนเหล่านี้ต่างแยกย้ายกันศึกษาอยู่ตามมหาวิทยาลัย โรงเรียนการทหารหรือโรงเรียนมัธยมปลายทั้งที่กรุงปารีสและในเมืองอื่นๆ

หากนำเรื่องราวประวัติของสมาชิกคนสำคัญของราษฎรบางคนมาศึกษาเป็น ตัวอย่าง เราจะพบว่านายปรีดี พนมยงค์ ได้กล่าวถึงความสนใจทางการเมืองของตน ที่จะทำการ เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ ยังเป็นนักศึกษาวิชากฎหมายในโรงเรียนกฎหมายของกระทรวงยุติธรรมในระหว่าง พ.ศ. 2461- 2462 ความคิดในเรื่องนี้มีอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งได้รับทุนไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ²

ในราวกลางเดือนมิถุนายน-กันยายนของทุกปีจะเป็นเวลาปิดภาคเรียนประจำปี การศึกษา บรรดานักเรียนไทยตามเมืองต่างๆในประเทศฝรั่งเศส หรือแม้แต่ต่างประเทศในทวีป ยุโรปมักจะได้เดินทางเข้ามาพักผ่อนและเพื่อพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงที่กรุงปารีส โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่ สมาคมนักเรียนไทย "สามัคยานุเคราะห์สมาคม" หรือมีชื่อย่อว่า ส.ย.ว.ม. (ภาษาฝรั่งเศสใช้ ชื่อว่า Association Siamoise d'Intellectualite et d'Assistance Mutuelle หรือ S.I.A.M.) มีที่ทำการอยู่ ณ สถานที่ไทยในกรุงปารีส ซึ่งนายปรีดี พนมยงค์ ก็ได้เคยดำรง ตำแหน่งนายกสมาคมส.ย.ว.ม. ระหว่าง พ.ศ. 2468-2469 และได้มีบทบาทอย่างสำคัญในกิจ- การต่างๆของสมาคม³ การพบปะกันของบรรดานักเรียนไทยดังกล่าวนับเป็นโอกาสที่ดี นอกจาก สังสรรค์กันแล้วยังได้แสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนกันเกี่ยวกับเรื่องแนวความคิดทางการเมือง ไป พร้อมๆกับการร่วมกิจกรรมต่างๆในสมาคม ส.ย.ว.ม.

อนึ่ง ในราวปี พ.ศ. 2463 ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนได้ เดินทางมายังกรุงปารีส ก็ได้เล่าถึงความเลื่อมโทรมของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ รวมทั้งเสียง เรียกร้องภายในประเทศที่มีผู้ต้องการจะให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง⁴ การเล่าขานของ ร้อยโทประยูร ภมรมนตรีสะท้อนสภาพการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ ดังนั้นเมื่อมีการพบปะกัน ในสมาคม จึงทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์การเมืองการปกครองของประเทศสยามเพิ่มมากยิ่งขึ้น ต่อมาได้มีเรื่องราวที่น่าจะมีส่วนเร่งเร้าความไม่พอใจของบรรดานักเรียนไทย

เกี่ยวกับเรื่องความขัดแย้งระหว่างนักเรียนไทยในฝรั่งเศส กับ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูต กรณีความขัดแย้งที่สำคัญอาจยกมาพิจารณาเป็นตัวอย่างสัก 2 เรื่อง เรื่องแรก คือ การฝ่าฝืนคำสั่งอัครราชทูต โดยการส่งผู้แทนของสมาคม ส.ย.ว.ม. ไปประชุมกับสมาคมศิษรรม-สมาคม ซึ่งเป็นสมาคมนักเรียนไทยในอังกฤษ กับเรื่องที่สอง คือ การเข้าซื้อตั๋วเรือเรียนขอเพิ่มเงินค่าใช้จ่ายต่ออัครราชทูต และให้จ่ายเป็นเงินปอนด์โดยไม่ต้องแลกเปลี่ยนเป็นเงินสกุลอื่นๆ ทั้ง 2 เรื่องดังกล่าว ทำให้เกิดความบาดหมางใจระหว่างนักเรียนไทยและ พระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร อัครราชทูต ความขัดแย้งขยายวงมากขึ้น เมื่อพระองค์เจ้าจรูญศักดิ์ กฤดากร เสนอเรื่องราวต่าง ๆ อันเป็นข้อพิพาทมากราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้เรียกตัวนายปรีดี พนมยงค์กลับประเทศไทย ในฐานะเป็นหัวหน้าผู้ดำเนินการและเป็นผู้รับผิดชอบสมาคม ส.ย.ว.ม. ด้วยข้อกล่าวหาว่า "ผิดใจในระบอบประชาธิปไตยอันจะเป็นภัยต่อพระราชบัลลังก์" ขณะเดียวกันได้มีการแจ้งความตำรวจฝรั่งเศส เพื่อค้นหาหลักฐานในที่พักของนักเรียนไทย

กรณีความขัดแย้งต่างๆนี้หลังจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ ก็ได้มีพระบรมราชวินิจฉัยผ่านกรมมหาดไทย (พระองค์เจ้าไตรทศประพันธ์) เสนาบดีกระทรวงการต่างประเทศว่า สมาคม ส.ย.ว.ม. ได้เบี่ยงเบนวัตถุประสงค์และไม่อยู่ภายใต้การควบคุมของอัครราชทูต ดังนั้น "...นายปรีดี พนมยงค์ ต้องรับผิดชอบอย่างสำคัญในการที่สมาคมเบี่ยงเบนความประสงค์เดิม และในการยุยงให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกละเมิดวินัย และไม่ไว้ใจอัครราชทูต ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงมีพระกระแสรับสั่งให้เรียกนายปรีดี พนมยงค์กลับทันที..."^๕

เมื่อเรื่องราวดำเนินมาถึงเช่นนี้กลุ่มนักเรียนไทยได้พยายามแก้ไขปัญหา ด้วยการเข้าซื้อตั๋วเที่ยวกากราบบังคมทูลรายละเอียดของเรื่องราว พร้อมทั้งข้อกล่าวหาความผิดส่วนตัวของอัครราชทูตเป็นการโต้ตอบ นอกจากนั้นบิดาของนายปรีดี พนมยงค์ (นายเสียง พนมยงค์) ได้ทูลเกล้าถวายฎีกาขอให้ทรงมีพระบรมราชานุญาตเลื่อนเวลาเรียกตัว นายปรีดี พนมยงค์ กลับประเทศไทยจนกว่านายปรีดี พนมยงค์ จะสอบไล่เพื่อรับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยเสวีจเรียบ ร้อยเสียก่อน ประกอบกับเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) ได้กราบบังคมทูลช่วยเหลืออีกผู้หนึ่ง^๖ ดังนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาพระราชทานพระบรมราชานุญาตโดยมีเงื่อนไขว่านายปรีดี พนมยงค์จะต้องเขียนคำขอมาเป็นลายลักษณ์อักษรต่ออัครราชทูตเกี่ยวกับเรื่องราวทั้งหมด

แม้ว่าความขัดแย้งต่างๆจะทำให้สมาคม ส.ย.ว.ม. ถูกคำสั่งยุบเลิกและถ้าจะมี

การจัดตั้งใหม่ก็ต้องอยู่ในความควบคุมดูแลของอัครราชทูตอย่างใกล้ชิด แต่ทว่าปัญหาความขัดแย้งได้มีผลกระทบต่อความคิดของนักเรียนไทยสืบต่อมา พระองค์เจ้าจรรยาศักดิ์ กฤดากร ถูกมองว่าเปรียบเสมือนตัวแทนของพวกเจ้า ซึ่งเป็นกลุ่มอภิสิทธิ์ชนในระบบการปกครองสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ความคิดที่จะรวมตัวกันแสดงความคิดเห็นทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยยิ่งเพิ่มมากขึ้น

นายปรีดี พนมยงค์และเพื่อนๆ เช่น ร.ท.แปลก ชีตตะสังคะ ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี ฯลฯ จึงได้ร่วมกันคิดที่จะวางแผนชักชวนนักเรียนไทยคนอื่นๆ รวมตัวกันเพื่อทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง โดยมีการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีสภาผู้แทนราษฎร เพราะมีความเห็นว่าระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไม่ได้ให้ความเป็นธรรมและกดขี่สามัญชน และนอกจากนี้อิทธิพลจากการศึกษาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนการได้รับรู้ตัวอย่างการปฏิวัติในประเทศอื่น ๆ เช่น เยอรมนี รัสเซีย และจีน ก็ดูเหมือนว่าจะร่วมมือกันผลักดันต่อแนวความคิดของนักเรียนไทยด้วย

กลุ่มนักเรียนไทย จึงได้ทำการประชุมอย่างเป็นทางการเพื่อพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2470 ณ หอพักแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในถนนชอมเมอรราร์ด กรุงปารีส มีผู้เข้าร่วมประชุมครั้งแรก 7 คน ราชานามดังต่อไปนี้^{๕๐}

1) ร.ท.ประยูร ภมรมนตรี	นายทหารกองหนุนเดินทางมารักษาตัวในยุโรป
2) ร.ท.แปลก ชีตตะสังคะ	นักศึกษาโรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส
3) ร.ต.ทัศนัย มิตรภักดี	นักศึกษาโรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส
4) นายควีน ลพานุกรม	นักศึกษาวชิราวุธวิทยาลัย
สวีตเซอร์แลนด์
5) หลวงศิริราชไมตรี (จรรยา สิงหเสนี)	ผู้ช่วยสถานทูตไทยประจำกรุงปารีส
6) นายแนบ พทลโยธิน	เนติบัณฑิตอังกฤษ
7) นายปรีดี พนมยงค์	นักศึกษาวชิราวุธวิทยาลัย

การประชุมครั้งแรกได้กำหนดหลักการสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) ทหาความรู้และพิจารณาการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศต่างๆทางประวัติศาสตร์ เพื่อทราบความมุ่งหมาย แผนดำเนินการ เหตุและผลของความสำเร็จและเหตุการณ์ที่ทำให้ล้มเหลว โดยจากหนังสือต่างๆและค้นคว้าโดยวิธีอื่นๆ

2) กำหนดคุณสมบัติของผู้ที่จะร่วมคณะ ต้องมีความรู้ มีรากฐานการศึกษาเพียงพอต้องมาเข้าร่วมโดยบริสุทธิ์ใจ ต้องมีสภาพความเป็นอยู่เป็นครอบครัวเป็นหลักเป็นฐาน

3) กำหนดวิธีการหาเงินทุน โดยการเรียไรเป็นส่วนตัว และจะวางแผนประกอบธุรกิจเพื่อหารายได้เป็นกองทุนต่อไป

การประชุมครั้งแรกใช้เวลา 5 วัน สรุปสาระสำคัญได้ว่าเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับการกำหนดโครงสร้างของการเปลี่ยนแปลงการปกครองอย่างคร่าวๆ เพื่อจะดำเนินการวางแผนปฏิบัติเป็นขั้นตอนต่อไป ทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ และการดำเนินการเพื่อให้สยามบรรลุหลัก 6 ประการ คือ¹⁰⁾

1) รักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการเมือง ในทางการศาล ในทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ของประเทศไว้ให้มั่นคง

2) รักษาความปลอดภัยในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกันลดลงให้มาก

3) บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ยอมปล่อยให้ราษฎรอดอยาก

4) ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน

5) ให้ราษฎรมีเสรีภาพ ที่ไม่ขัดต่อหลัก 4 ประการดังกล่าวข้างต้น

6) ให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

นอกจากหลัก 6 ประการซึ่งจะปรากฏอยู่ในคำแถลงการณ์ยึดอำนาจ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว นายปรีดี พนมยงค์ยังได้อธิบายอีกว่าระหว่างเตรียมการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น นายปรีดี พนมยงค์ได้รับมอบหมายจากคณะราษฎรให้เป็นผู้ระเตรียมด้านโครงการเศรษฐกิจไว้ด้วย

นอกจากนี้ คณะราษฎรยังได้กำหนดอุดมคติร่วมกัน 10 ประการเป็นแนวปฏิบัติ ได้แก่

1) ต้องให้มีพระเจ้าแผ่นดินตลอดไป

6) ต้องไม่ทรยศต่อประเทศชาติ

2) ต้องทำเพื่อประชาธิปไตย	7) ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต
3) ต้องเคารพความเห็นซึ่งกันและกัน	8) ต้องไม่เย่อหยิ่งล้มตัว
4) ต้องมีความเห็นอันเที่ยงตรง	9) ต้องมีความประพฤติดี
5) ต้องทำเพื่อมุ่งจรรโลงประเทศให้ก้าวหน้า	10) ต้องรักษาหน้าที่โดยเด็ดขาดและเที่ยงตรง

ส่วนวิธีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จะใช้วิธี "กบฏ" (Coup D'etat) หรือ "การยึดอำนาจโดยฉับพลัน" นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งภาระหน้าที่ของผู้ที่จะดำเนินการในแนวทางต่างๆ เช่น การพิจารณารับสมัครเข้าเป็นสมาชิก การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิก การวางนโยบายที่จะดำเนินการภายหลังการยึดอำนาจได้สำเร็จ ตลอดจนวิธีการป้องกันปัญหาต่างๆที่อาจเกิดขึ้นหากการปฏิวัติไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัวของผู้ก่อการ

หลังจากนั้นการดำเนินการหาสมัครพรรคพวกและปรึกษาหารือเพื่อกระทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้กระทำกันต่อมา จนกระทั่งบรรดานักเรียนไทยในกลุ่มผู้ก่อการ ได้จบการศึกษาและเดินทางกลับประเทศไทย นักเรียนไทยที่เป็นนักเรียนทุนต่างก็เข้ารับราชการในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ และก้าวหน้าในตำแหน่งทางราชการทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน ต่างก็ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์ไปตามๆกัน อาทิเช่น

นายปรีดี พนมยงค์ เดินทางกลับประเทศไทย (2 เมษายน พ.ศ. 2470) และได้รับตำแหน่งผู้พิพากษาชั้น 6 กระทรวงยุติธรรม และต่อมาได้รับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเลขานุการกรมร่างกฎหมาย ในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2470 โดยได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็น รองอำมาตย์เอกหลวงประดิษฐมนูธรรม (8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2471) และเลื่อนเป็น อำมาตย์ตรีหลวงประดิษฐมนูธรรมต่อมา

ร้อยโทแปลก ชิตตะสังคะ สำเร็จการศึกษาได้รับประกาศนียบัตรและดุษฎีการทหารจากประเทศฝรั่งเศส (1 ตุลาคม พ.ศ. 2470) ได้รับพระราชทานยศและบรรดาศักดิ์เป็นร้อยเอกหลวงพิบูลสงคราม และเลื่อนเป็นพันตรี ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2473 สังกัดกรมเสนาธิการทหารบก

ฯลฯ

1.2 กลุ่มนายทหารในประเทศไทย

ผลของการจัดตั้งคณะอภิรัฐมนตรีสภา ในปี พ.ศ. 2468 และสภากรรมการองคมนตรีในปี พ.ศ. 2470 ทำให้นายทหารบางกลุ่มเกิดความไม่พอใจ เพราะรู้สึกว่าการแต่งตั้ง

เจ้ามีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น และการที่พวกเจ้าบางองค์ได้รับตำแหน่งใหญ่โตทางราชการบางตำแหน่งเป็นการไม่เหมาะสม เพราะมิได้มีความสามารถเพียงพอกับงานนั้น ๆ พันเอก พระยา-พหลพลพยุหเสนาเองก็มีความคิดว่า "... น่าวันเกรงว่าความเป็นพวกหัวเก่าอาจจะนำประเทศไปสู่ความเสื่อมและล่มจมได้โดยง่าย ..."¹¹

นอกจากพระบรมราชาไชยบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่มุ่งให้เจ้านายเข้ามารับราชการเป็นนายทหารมากขึ้นเพื่อเป็นการฟื้นฟูพระเกียรติยศ จึงเกิดความรู้สึกกันไปว่านายทหารสามัญคงจะหมดโอกาสเลื่อนชั้นไปในระดับสูง¹² และนอกจากนี้ยังเป็นความไม่พอใจเกี่ยวกับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในเรื่องการปรับปรุงกองทัพไทยของนายทหารกลุ่มนิยมเยอรมนีกับนายทหารกลุ่มนิยมฝรั่งเศสอีกด้วย

นโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและนโยบายดุลยภาพ ได้มีผลกระทบกระเทือนต่อวงการทหารมาก เพราะนโยบายดุลยภาพทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวงการทหาร มีการยุบเลิกกรมกอง การสับเปลี่ยนตำแหน่ง การตัดทอนงบประมาณรายจ่ายกระทรวงกลาโหม ตลอดจนการปลดทหารออกจากประจำการ ฯลฯ จึงปรากฏว่านับตั้งแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้เข้าดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมสืบต่อจากเจ้าพระยาบดินทร์เดชาฯ ผู้ซึ่งกราบถวายบังคมทูลลาออกจากราชการเพราะความชราและมีสุขภาพเสื่อมโทรมในปี พ.ศ. 2469 กรมพระนครสวรรค์วรพินิตก็ได้ทรงพิจารณาและปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนโยบายการจัดรูปส่วนราชการทางทหาร เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศให้ได้มากที่สุด โดยยึดนโยบายประหยัดเป็นหลักสำคัญ¹³ ถึงแม้ว่าในขณะดำเนินการตามนโยบายดังกล่าว กรมพระนครสวรรค์วรพินิตจะได้ทรงพยายามชี้แจงความจำเป็นและปัญหาทางการเงินของรัฐบาลให้บรรดาทหารทราบอยู่เสมอๆ แต่ก็ยังไม่อาจยับยั้งความไม่พอใจของเหล่าทหารในเรื่องผลกระทบจากการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและผลกระทบจากนโยบายดุลยภาพได้

อีกสาเหตุหนึ่งเมื่อนโยบายการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภายในกระทรวงกลาโหมให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจของประเทศได้ดำเนินการต่อมาจนถึงยุค พลเอก พระองค์เจ้าวรเดช กฤดากร ทรงดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ปัญหาการตัดทอนรายจ่ายตามนโยบายการเงินปี พ.ศ. 2474 ได้มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้ พลเอก พระองค์เจ้าวรเดช กฤดากร ลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม ในวันที่ 3 มิถุนายน พ.ศ. 2474 เพราะมีความเห็นว่าไม่สามารถจะให้ความยุติธรรมแก่นายทหารผู้ได้บังคับบัญชา เกี่ยวกับเรื่องการขึ้นเงินเดือนและเลื่อนชั้น¹⁴

จากการลาออกของพลเอก พระองค์เจ้าวรเดช กฤดากร ทำให้สมเด็จพระเจ้า-

อยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้กรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกรเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหมแทน ทหารบางกลุ่มยังไม่พอใจมากขึ้นเพราะชาติศรัทธาในตัวเสนาบดีคนใหม่ นอกจากนั้นนโยบายที่ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายงบประมาณ การตัดทอนรายจ่ายของกระทรวงกลาโหมจึงยังเกิดขึ้นอีก เมื่อรวมกับความไม่พอใจเดิมที่เป็นพื้นฐานอยู่ด้วยแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยว่า การตัดทอนรายจ่ายและการยุบกรมกองทหารเป็นอันตรายสำหรับเสถียรภาพของรัฐบาล¹⁶

อาจจะกล่าวได้ว่า เมื่อแนวความคิดเกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบใหม่ซึ่งเป็นพื้นฐานอยู่ในความสนใจของนายทหารบางกลุ่มแต่เดิมได้รวมกับความไม่พอใจสภาพการณ์ทั่ว ๆ ไปของประเทศ ตลอดจนความกระทบกระเทือนจากนโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจการเงินการคลังของประเทศ ดังนั้นนายทหารคนสำคัญที่ได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมกับคณะราษฎร จึงยินยอมให้ความร่วมมือกับคณะผู้ก่อการ เช่น พันเอก พระยาทศนสนพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) พันเอก พระยาทรงสุรเดช (เทพ พันธุมเสน) พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) และพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ (วัน ชูถิ่น) ซึ่งได้รับสมญานามต่อมาว่า "สี่ทหารเสือ"

ภาพที่ 7 สี่ทหารเสือ

กิจกรรมการเรียนรู้ 1

จงอธิบายการรวมตัวของคณะราษฎร พร้อมทั้งยกตัวอย่างรายชื่อสมาชิกคนสำคัญๆ ของคณะราษฎรทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือน

2. สาเหตุการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

สาเหตุหรือปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นั้น ได้มีเอกสารที่ถูกบันทึกโดยสมาชิกในคณะราษฎรบ้าง การวิเคราะห์โดยผู้สนใจบ้าง นักวิชาการบ้าง จึงมีการกล่าวถึงปัจจัยที่มีแนวคิดมุมมองต่าง ๆ กัน¹⁶ นายปรีดี พนมยงค์ (ผู้ก่อการคนสำคัญฝ่ายพลเรือนซึ่งได้ชื่อว่าเป็นผู้นำทางความคิดทางการเมือง เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งคณะราษฎร เป็นผู้กำหนดหลักการต่างๆของธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 และร่างแถลงการณ์ประกาศยึดอำนาจ) แสดงความคิดเห็นว่า มูลเหตุจูงใจของตนคือ การที่ชนชั้นเจ้านายซึ่งเป็นชนชั้นปกครองกดขี่ราษฎร และการเปลี่ยนรูปแบบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยโดยนั้นตรงกับความต้องการของราษฎรทั่วไป

ส่วน พันเอก พระยาทรงสุรเดช ผู้นำฝ่ายทหารบกอาวุโสคนหนึ่ง ทำหน้าที่เสมือนเสนาธิการผู้วางแผนการยึดอำนาจ แสดงทัศนคติว่า มีสาเหตุมาจากประการในใจของผู้ก่อการแต่ละคน แต่สาเหตุที่แสดงออกได้อย่างชัดเจนก็คือกล่าวอ้างว่า "เพื่อกู้ชาติ" และยังมีความเห็นอีกด้วยว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่สามารถใช้อำนาจเด็ดขาดที่มีอยู่บริหารประเทศให้รุ่งเรืองได้ ขณะเดียวกันก็มีความต้องการให้ราษฎรมีการปกครองตนเองอีกด้วย¹⁷

2.1 ปัจจัยทางการเมือง

ก. อิทธิพลแนวความคิดทางการเมืองแบบตะวันตก : ซึ่งเกิดจากการศึกษาวิชาการแบบตะวันตก ความนิยมลัทธิเสรีนิยม และแนวความคิดความสนใจเรื่องระบอบประชาธิปไตย ซึ่งกำลังหลั่งไหลเข้ามาพร้อมกับการศึกษาจากต่างประเทศ อาจกล่าวได้ว่าในช่วงปี พ.ศ. 2468 จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2475 เป็นช่วงเวลาที่ปัญญาชนรุ่นใหม่อันเป็นผลผลิตของนโยบายพัฒนาประเทศ ตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น กลุ่มคนเหล่านี้ มีความคิดที่จะให้ประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน และต้องการมีส่วนร่วมในสถาบันต่างๆทางการเมืองการปกครอง จากการศึกษาวิชาการแบบสมัยใหม่ ทำให้บรรดาผู้ที่ได้รับการศึกษาเหล่านี้ต้องการความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย นิยมการมีรัฐสภาและวิธีการบริหารของรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย จึงเกิดความรู้สึกเป็นปฏิปักษ์ต่อการผูกขาดอำนาจของกษัตริย์ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์¹⁸ เพราะคิดว่าการที่อำนาจเด็ดขาดอยู่กับพระมหากษัตริย์องค์เดียวย่อมมีโอกาสผิดพลาดได้ง่าย และยังทำให้ประเทศชาติล้าหลังไม่เจริญทัดเทียมกับนานาประ-

เทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย จนน่าทึ่งเกรงว่าอาจจะต้องสูญเสียเอกราชหากยังคงปกครองด้วยระบอบเก่าอยู่ต่อไป ดังนั้น "ควรเปลี่ยนวิธีให้ราษฎรได้มีโอกาสรู้จักวิธีปกครองตัวเองและรับผิดชอบกันเองในความเจริญหรือความเสื่อมของชาติ แทนที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวรับผิดชอบซึ่งไม่มีทางจะดีขึ้นได้"¹⁹ นั่นคือ ประชาชนจะต้องมีสิทธิในการปกครองตนเอง โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นรากฐานการปกครองของประเทศ และเป็นหลักที่จะประกันเสรีภาพของประชาชนโดยทั่วไป²⁰

ข. ปัญหาสืบเนื่องจากการใช้พระราชอำนาจทางการเมืองการบริหารของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว : บุคลิกภาพส่วนพระองค์ทำให้เกิดความรู้สึกในหมู่ผู้ที่จะเข้ามาทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองว่าทรงตกอยู่ใต้อิทธิพลของพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง ซึ่งหมายถึงคณะอภิรัฐมนตรีสภา ข้าราชการหลายหมู่เหล่าเกิดความรู้สึกเกี่ยวกับระบบอภิสิทธิชน ในตำแหน่งสำคัญทางราชการ อาทิเช่น ในสมัยรัชกาลที่ 6 เสนาบดีทั้ง 12 กระทรวงมีขุนนาง 8 กระทรวง ส่วนเสนาบดีที่เป็นเจ้ามี 4 กระทรวงอันได้แก่ วัง เกษตราธิการ ยุติธรรม และมูรธาธร ซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญมากนัก ส่วนกระทรวงอื่นๆเป็นพวกเจ้าทั้งสิ้น ดังนั้นเอก พระยาทรงสุรเดช วิจารณ์ไว้ว่า

"... เป็นความจริงที่ในหลวงรัชกาลที่ 7 มิได้แสดงความสามารถที่จะแก้ไขงานของชาติให้รุ่งเรืองขึ้นได้ มุ่งแต่จะฟื้นฟูฐานะของเจ้าที่ตกต่ำมาแต่ครั้งรัชกาลที่ 6 ให้รุ่งโรจน์ขึ้น โดยจะเห็นได้แน่นอนว่ามีการแต่งตั้งเจ้ากันหนักมือจนในสุดท้ายตำแหน่งใหญ่ ๆ และสำคัญทั้งหมดต้องตกอยู่ในมือของเจ้า ซึ่งเป็นเครื่องหมายแห่งการระวังรักษาแก้อุปสรรคพระเจ้าแผ่นดินไว้ ความจริงไม่เป็นการเสียหายอะไร ถ้าตั้งเจ้าที่สามารถเจียนแหลมขึ้นทำหน้าที่สำคัญ แต่การได้เป็นเช่นนั้น ดูสักแต่ว่าเป็นเจ้าละก็ตั้งได้โดยไม่จำกัดเสียเลย ..."²¹

ดังนั้นคณะผู้ก่อการฝ่ายทหารอาวุโสจึงอ้างว่า จะยึดอำนาจเพื่อแก้ไขความเสื่อมโทรมของประเทศเป็นสำคัญ

2.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ก. ปัญหาเศรษฐกิจ : เหตุการณ์ที่กระทบกระเทือนภาวะเศรษฐกิจของประเทศมากยิ่งขึ้น ก็คือ ประมาณ พ.ศ. 2474 ภาวะเศรษฐกิจของโลกทรุดหนัก เป็นผลพวงจาก

ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 (The Great Depression) ทำให้รัฐบาลอังกฤษต้องตัดสินใจผลจากมาตรฐานทองคำ (Gold Standard) แต่ไทยยังคงรักษามาตรฐานทองคำต่อไปจนกระทั่งตามคำแนะนำของ ที่ปรึกษากระทรวงการคลังของรัฐบาล (นาย อี แอน ฮอลล์ แปตซ์) เป็นเหตุให้ค่าของเงินบาทยังคงอยู่ในอัตราสูงได้ แต่ผลก็คือราคาข้าวไทยสูงไปด้วย ไทยจึงขายข้าวไม่ได้มาก เท่ากับว่า ข้าเต็มภาวะเศรษฐกิจของประเทศให้ทรุดต่ำลงยิ่งขึ้น รัฐบาลถูกหนังสือพิมพ์โจมตีการบริหารทางการเงินการคลังอย่างรุนแรง

นายปรีดี พนมยงค์ แสดงทัศนะว่า "... เนื่องมาจากระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของประเทศตะวันตก ได้หลั่งไหลเข้ามาสู่สยามผสมกับระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาที่มีอยู่แต่เดิม เพราะฉะนั้นทัศนะสังคมนิยมเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจแบบใหม่ซึ่งได้แก่ทุนนิยม จึงได้แพร่หลายเข้ามาด้วย ..."²²

ข. นโยบายตุลยาภ : ในระหว่างปี พ.ศ. 2463-2472 อันเป็นช่วงที่เศรษฐกิจของโลกมีแนวโน้มตกต่ำลงเรื่อยๆ ระบบราชการไทยได้รับผลกระทบกระเทือนตามไปด้วย รัฐบาลต้องตัดทอนรายจ่ายลงตามนโยบาย "ตุลยาภ" เป็นเหตุให้มีข้าราชการถูกลดเงินเดือนหรือถูกปลดออกจากตำแหน่งไปบ้าง ผลที่ตามมาคือเกิดความยากลำบากในการครองชีพ และจากการตัดทอนรายจ่ายของทหาร รวมทั้งการระงับการเลื่อนขึ้นเงินเดือน อันเป็นสาเหตุที่ทำให้พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอ กฤดากร ต้องลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เกิดข้อสังเกตว่าการตุลยาภครั้งนั้น "พวกเจ้า" ไม่กระทบกระเทือนเสมือน "สามัญชน" เพราะเมื่อปลดข้าราชการสามัญออกแล้วกลับแต่งตั้งเจ้าเข้ารับตำแหน่งแทนก็มี ดังการวิพากษ์วิจารณ์ของ พันเอก พระยาทรงสุรเดชที่ว่า

"... ตุลยาภ ไม่ได้นำประโยชน์อะไรมาให้เลย เช่นการยุบมณฑลบางแห่งเพื่อลดรายจ่าย กลับให้ผลเสียด้านอื่น คือทำให้เกิดผู้ร้ายชุกชุม และที่สำคัญคือเมื่อมีตุลยาภข้าราชการคนใดออก รัฐบาลไม่สามารถเลือกคนที่มีความสามารถเหมาะสมกับงานได้ การปลดข้าราชการคนเก่าต้องเสียเงินบำนาญให้ ทั้งที่ยังทำงานได้คืออยู่เพื่อจ้างคนใหม่ ทำให้รัฐบาลเสียเงิน 2 ต่อโดยไม่ได้งานดีขึ้น ..."²³

2.3 ปัจจัยทางสังคม

ปัจจัยทางด้านสังคมเป็นความไม่พอใจความแตกต่างทางฐานะด้านสังคม ความรู้สึกเช่นนี้มีสาเหตุมาจากการที่พระราชวงศ์ชั้นสูงมีอำนาจทางการเมืองการปกครองและตำแหน่งทางราชการ

สูง จนดูเหมือนว่าตำแหน่งสำคัญในระบบราชการถูกกำหนดเอาไว้ให้พวกพระญาติพระวงศ์²⁴ ความไม่พึงพอใจเกี่ยวกับการแบ่งชั้นวรรณะ ระบบหมอบกราบพินอบพิเทา หรือ "ระบบพึ่งบุญพึ่งบารมี"²⁵ และความรู้สึกที่ว่าพวกข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ส่วนใหญ่แทบทั้งหมด มุ่งแต่เพียงทำตัวให้เป็นที่โปรดปรานไว้เนื้อเชื่อใจจากพระเจ้าแผ่นดินไม่ว่าด้วยวิธีใด

อาจสรุปได้ว่า ความไม่พอใจของผู้เฒ่าบางคนในคณะราษฎรที่มีต่อระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นสังคมที่ไม่เอื้ออำนวยให้เกิดความยุติธรรมและเสมอภาคในสังคม และจากความไม่พอใจสภาพการณ์ต่างๆของประเทศเป็นพื้นฐานนั่นเอง เมื่อมารวมกับอุดมการณ์เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นตัวเร่งให้ต้องการทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

กิจกรรมการเรียนรู้ 2

จงสรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยพิจารณาปัจจัยด้าน
การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

3. การเตรียมการและการยึดอำนาจ

3.1 การเตรียมการ

ในราว พ.ศ. 2470-2474 บรรดาสมาชิกของคณะราษฎรที่สำเร็จการศึกษา ได้เดินทางกลับประเทศไทยเป็นระยะๆ และต่างคนต่างเข้ารับราชการในกระทรวงทบวงกรมต่างๆ โดยมีความก้าวหน้าในหน้าที่ราชการและได้รับการพระราชทานยศ บรรดาศักดิ์ เช่น ทลวงประดิษฐมนูธรรม (นายปรีดี พนมยงค์) ทลวงพิบูลสงคราม (พันตรี แปลก ชิตตะสังคะ หรือจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ในเวลาต่อมา) ทลวงสินธุสงครามชัย (เรือโท สินธุ์ กมลนาวิน) เป็นต้น

ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี ได้เป็นผู้ให้ข้อมูลว่าในเวลาต่อมาได้เพิ่มคณะผู้ร่วมคิด อีก 8 คน คือ

1. เรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน

5. มล.อุตม สนิทวงศ์

2. นายควง อภัยวงศ์
3. นายทวี บุณยเกตุ
4. ดร.ประจวบ บุนนาค

6. มล.กรี เดชาติวงศ์
7. นายบรรจง ศรีจรูญ
8. พันเอก พระยาทรงสุรเดช

ขณะเดียวกันการดำเนินการชักชวนบุคคลที่มีแนวความคิดทางการเมืองตรงกัน

ได้กระทำอยู่ตลอดเวลา พันตรี หลวงนิบูลสงครามได้ติดต่อหาสมัครพรรคพวก และพยายามเจรจาชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่เข้าร่วมขบวนการด้วย เช่น การชักชวน พันเอก พระยาทรงสุรเดช ซึ่งขณะนั้นเป็นอาจารย์สอนวิชาทหารอยู่ในกรมยุทธศึกษา ศูนย์โรงเรียนเสนาธิการทหาร และมีอิทธิพลเหนือโรงเรียนนายร้อยทหารบกจึงมีลูกศิษย์นายทหารจำนวนมาก ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างบุคคลฝ่ายพลเรือนกับฝ่ายทหาร และเป็นผู้ติดต่อนัดหมาย พันเอก พระยาทลพลยุทธเสนา พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ เป็นครั้ง-คราว และคณะผู้ก่อการ ได้พิจารณามอบหมายให้ พันเอก พระยาทลพลยุทธเสนาเป็นหัวหน้า เพราะเป็นผู้ที่กว้างขวางในวงการทหารด้วยเป็นอาจารย์จึงมีลูกศิษย์นายทหารจำนวนมาก

ส่วนการดำเนินการหาสมาชิกเพิ่มเติมกระทำในลักษณะเป็นความลับ มีการมอบหมายให้สมาชิกหัวหน้าแต่ละสายหาสมาชิกในสายของตน และสมาชิกในแต่ละสายจะไม่วิเคราะห์ละเอียดมากนัก เพราะข่าวลือเกี่ยวกับเหตุการณ์ร้ายที่จะเกิดขึ้นในเดือนเมษายน 2475 ซึ่งเป็นวาระที่กรุงเทพฯ ครบรอบ 150 ปี การวางแผนจึงต้องระมัดระวัง แม้กระนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคณะราษฎรได้ล่วงรู้ไปถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ พลตำรวจโท พระยาอภิธรรมประภาส (หลุย จาติกมิช) อธิบดีกรมตำรวจภูธร จึงจะออกหมายจับบุคคลหลายคนที่เป็นสมาชิกคณะราษฎร เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงนิบูลสงคราม นายตัว ลพานุกรม ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี เป็นต้น โดยนำความขึ้นกราบทูลกรมพระนครสวรรค์วรพินิต แต่กรมพระนครสวรรค์ฯ ทรงพิจารณาแล้วมีคำสั่งให้ระงับการจับกุมบุคคลรายชื่อดังกล่าวไว้ก่อนเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริง ทั้งนี้เพราะตำรวจยังไม่มีหลักฐานมั่นคงพอที่จะออกหมายจับได้

ในขณะที่ดำเนินการรวบรวมสมัครพรรคพวก คณะราษฎรได้มอบหมายให้ พันเอก พระยาทรงสุรเดช เป็นผู้วางแผนการในการยึดอำนาจ พันเอก พระยาทรงสุรเดชได้เสนอแผนการทั้ง 3 วิธีการ ดังนี้

แผนที่ 1 นัดประชุมนายทหารกรมเสนาธิการที่กรมยุทธศึกษา หรือที่ศาลาว่าการกระทรวงกลาโหมเพื่อที่คณะราษฎรจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองท่ามกลางนายทหารเหล่านี้ หากผู้ใดไม่เห็นด้วยหรือแสดงอาการขัดขวาง ทางฝ่ายคณะราษฎรก็จะควบคุมตัวเอาไว้

ในขณะที่ประชุมนายทหารอยู่นั้น ผู้ก่อการฝ่ายทหารเรือและฝ่ายพลเรือนก็จะแยกย้ายกันไปคุมตามวังพระบรมวงศานุวงศ์ และบ้านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ภายหลังที่ประชุมนายทหารสิ้นสุดลงจะนำบุคคลสำคัญไปกักตัวไว้ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม หรือบนเรือรบ

แผนที่ 2 จัดหน่วยต่างๆ ไปควบคุมตามวังพระบรมวงศานุวงศ์และบ้านข้าราชการคนสำคัญ พร้อมกันนั้นก็จัดหน่วยออกทำการตัดการสื่อสารติดต่อและในขณะเดียวกัน ก็ออกคำสั่งลวงให้นายทหารไปชุมนุมกัน ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า เพื่อคณะราษฎรจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อนายทหารเหล่านี้

แผนที่ 3 คือ กำหนดให้นายทหารหน่วยหนึ่งจู่โจมเข้าคุมองค์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต มาประทับที่พระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อเป็นตัวประกัน และจัดหน่วยออกทำการตัดการสื่อสารติดต่อและในขณะเดียวกัน ก็ออกคำสั่งลวงให้นายทหารไปประชุมกัน ณ ลานพระบรมรูปทรงม้า เพื่อที่คณะราษฎรจะได้ประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองต่อนายทหารเหล่านี้

สำหรับวันที่กำหนดลงมือปฏิบัติการ ได้พิจารณาเปลี่ยนแปลงอยู่หลายครั้ง ในที่สุดเลือกช่วงเวลาที่เหมาะสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยทรงมอบหมายให้กรมพระนครสวรรค์วรพินิตเป็นผู้รักษาพระนคร คณะราษฎรจึงได้กำหนดวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นวันกระทำการยึดอำนาจ

3.2 การยึดอำนาจ

คณะราษฎร แบ่งออกเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายทหารบก ฝ่ายทหารเรือ และฝ่ายพลเรือน ดังต่อไปนี้

หัวหน้าคณะผู้ก่อการ : พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

ฝ่ายทหารบก : จัดแบ่งดังนี้

ทหารบกชั้นอาวุโส ประกอบด้วย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ เป็นหัวหน้า

ทหารบกชั้นผู้น้อย พันตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นหัวหน้า

ฝ่ายทหารเรือ : นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย เป็นหัวหน้า

ฝ่ายพลเรือน : หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นหัวหน้า

การยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ดำเนินไปตามแผนที่พันเอก พระยาทรงสุรเดชกำหนดไว้ คณะราษฎรแต่ละฝ่ายได้รับมอบหมายหน้าที่ต่าง ๆ ตามแผน กล่าวคือ

พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา
(พจน์ พหลโยธิน)

พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
(เทพ พันธุมเสน)

พ.อ. พระยาธุธีอัคนย์
(สละ เอมะศิริ)

พ.ท. พระประศาสน์พิทยายุทธ์
(วัน รุฉิน)

น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย
(สินธุ์ กมลนาวิน)

หลวงประดิษฐมนูธรรม
(ปรีดี พนมยงค์)

ภาพที่ 8

ผู้นำคนสำคัญของคณะราษฎรในวันยึดอำนาจ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475

การเชิญพระบรมวงศานุวงศ์มายังกองบัญชาการคือพระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อเป็น
ตัวประกันนั้น เป็นหน้าที่รับผิดชอบของพันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ พันตรี ทลวงนิบลสงคราม
และ นาวาตรี ทลวงนิเทศกลกิจ บรรดาเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่ถูกเชิญไปคุมตัวไว้ได้แก่
กรมพระนครสวรรค์วรพินิต²⁷ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ สมเด็จพระ-
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ พลโท พระยาสีหราชเดโชชัย(เสนาธิการทหารบก)
พลตำรวจโท พระยาอธิกรณ์ประกาศ(อธิบดีกรมตำรวจ) พลโท พระยาเฉลิมอากาศ(เจ้ากรม
อากาศยาน) พลตรี หม่อมเจ้าวงศ์นิรชร (เจ้ากรมตำรวจภูบาล) พลตรี หม่อมเจ้านิลประภัสสร
เกษมศรี (เจ้ากรมยุทธศึกษาทหารบก) พันเอก หม่อมเจ้านักขัตมงคล กิตติยากร(ผู้ช่วยเสนาธิการ
ทหารบก) เป็นต้น

ส่วนทลวงประดิษฐ์มูธรรม นอกจากจะได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญแล้ว
จะเป็นผู้นำไปปลิวเกลงการของคณะราษฎรที่ตนเป็นผู้ร่างขึ้นไปแจกจ่ายตามสถานที่ต่าง ๆ อันเป็น
การโฆษณาชวนเชื่อ หลังจากนั้นจึงไปสมทบกับสมัครพรรคพวกที่พระที่นั่งอนันตสมาคม

สมาชิกคณะราษฎรฝ่ายพลเรือนที่สำคัญอีก 2 คน คือ ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี
และ ทลวงโกวิทอภัยวงศ์ มีหน้าที่ตัดสายโทรศัพท์ เพื่อตัดการสื่อสารติดต่อกันภายในพระนครกับ
ต่างจังหวัด ระหว่างผู้รักษาพระนครคือกรมพระนครสวรรค์วรพินิตกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า-
เจ้าอยู่หัว

ในบรรดาผู้ก่อการฝ่ายทหารชั้นอาวุโสมี พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เพียงคน
เดียวที่คุมกำลังทหารเพราะเป็นผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ 1 รักษาพระองค์ประจำกรุงเทพฯ
โดยมีทหารปืนใหญ่ 2 กองพัน อยู่ใต้บังคับบัญชา ส่วนพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (จเรทหาร
ปืนใหญ่) พันเอก พระยาทรงสุรเดช(อาจารย์ใหญ่วิชาทหารโรงเรียนนายร้อย) พันโท พระประ-
ศาสน์พิทยายุทธ (ผู้อำนวยการโรงเรียนเสนาธิการ) ทั้ง 3 ท่านนี้ไม่มีอำนาจบังคับบัญชาทหาร
ตั้งนั้นในการปฏิบัติการ พันเอก พระยาทรงสุรเดชได้ออกคำสั่งลวงให้ทหารเหล่าต่างๆ ไปประชุม
กันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า เพื่อทำการฝึกยุทธวิธีแบบใหม่โดยมีทหารเรือภายใต้การควบคุมของ
นาวาตรี ทลวงสินธุสงครามชัย เข้าร่วมชุมนุมด้วย พันเอก พระยาทรงสุรเดชได้จัดทำกำลังอาวุธ
สนับสนุนการดำเนินงานจากรถถังภายใต้การนำของร้อยเอก ทลวงทิศในเย็นย่ำค่ำ รถยนต์และรถ
รบเล็กจากกรมทหารม้ารวมทั้งกระสุนปืน ซึ่งพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาขนจากคลังกระสุนใน
กรมทหารม้า และเมื่อทหารหน่วยต่างๆ มาชุมนุมกันตามแผนการแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุห-
เสนาก็ได้อ่านแถลงการณ์ถึงสาเหตุที่ต้องยึดอำนาจการปกครองครั้งนี้

ภาพที่ 9 คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475

คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 ฝ่ายทหารบก (แถว
 หน้านั่งสนามหญ้าจากซ้าย) ร.ท. ขุนนิรันดรชัย ร.ท. ขุนเรืองวิทย์ยุทธ ร.ท. ขุนศรีศรากร ร.อ.
 หลวงรณสิทธิ์พิชัย ร.ท. ชัย ประทีปเสน ร.ต. จักรกูญ จิตรลักษณ์ ร.ต. สนาน เทพหัสดิน ร.ต.
 อุดม พุทธิเกษตริน (นั่งแถวกลาง) พ.ต. หลวงอำนาจสงคราม ร.อ. หลวงทัศนัยนิยมศึก พ.ต.
 หลวงพิบูลสงคราม พ.อ. พระยาทรงสุรเดช พ.อ. พระยาพลพลยุทธเสนา พ.อ. พระยาฤทธิ-
 อัดเนย์ พ.ท. ประศาสน์พิทยายุทธ ร.อ. หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต พ.ต. หลวงสฤษดิ์ยุทธศิลป์
 (แถวยืนจากซ้าย) ร.อ. หลวงเชวงศักดิ์สงคราม ร.อ. หลวงเสรีเริ่งฤทธิ์ ร.อ. หลวงชาญ-
 สงคราม ร.ท. ขุนพัฒนสงคราม ร.อ. หลวงอดุลเดชจรัส ร.อ. หลวงพรหมโยธี ร.อ. หลวง-
 กางสงคราม ร.ท. ขุนปลัดปรปักษ์ ร.อ. หลวงชำนาญยุทธศิลป์ ร.ท. ขุนวิมลสรกิจ พ.ต.
 หลวงวิจิตรกลยุทธ ร.ท. ทวน วิชัยทัตตะ ร.ท. ขุนสุจริตธรรมการ ร.ท. น้อม เกตุนต์ ร.อ.
 หลวงสวัสดิ์ธรรมรงค์

ฝ่ายทหารเรือ (แถวหน้าจากซ้าย)

ร.อ. สงฆ จรุญพร ร.ท. ทหาร น้าศิริชัย ร.ท. ชาลี สินธุโสภณ ร.อ. หลวงนาวาวิจิตร
 ร.ต. กุหลาบ กาญจนสกุล ร.อ. ชลิต กุลกำจร ร.ท. จิน ศิริไพบุลย์ ร.ท. กิพย
 ประสานสุข ร.อ. สงวน รุจิราภา น.ต. หลวงศุภชลาศัย
 (แถวหลังจากซ้าย) พ.ต. หลวงวิจิตรกลยุทธ ร.อ. หลวงนิเทศกลกิจ ร.ท. ประเสริฐ
 สุขสมัย ร.ต. ทองดี ระวังภัย ร.ต. ชื่น รัศมีทัต ร.อ. วัน รุยาพร ร.อ. หลวง-
 ดำรงนาวาสวัสดิ์ น.ต. หลวงสินธุสงครามชัย นายจ้ำรัส สุวรรณชีพ ร.อ. หลวงสัง-
 วรยุทธกิจ

อนึ่ง คำแถลงการณ์ของคณะราษฎรซึ่งประกาศต่อหน้าที่ชุมนุมคณะผู้ก่อการ ณ
 ลานพระบรมรูปทรงม้า นั้น มีข้อความหลายตอนกล่าวโจมตีพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
 และราชวงศ์จักรีอย่างรุนแรง พร้อมกับแถลงจุดประสงค์และนโยบายของคณะราษฎรที่จะดำเนิน-
 การต่อไป

เนื่องจากคำแถลงการณ์นั้นก็มีความสำคัญ จึงสมควรนำมาพิจารณาดังต่อไปนี้
"ราษฎรทั้งหลาย

เมื่อกษัตริย์นี้ได้ครองราชสมบัติสืบต่อพระเชษฐานั้น ในขั้นต้นราษฎรได้หวังกันว่ากษัตริย์องค์ใหม่คงจะปกครองราษฎรให้ร่มเย็น แต่การดำเนินงานไปตามความหวังที่คิดไม่ถึง กษัตริย์ยังคงทรงอำนาจอยู่เหนือกฎหมายเดิม ทรงแต่งตั้งญาติวงศ์และคนสอพลอไว้คั่นงามความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงฟังเสียงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการใช้อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต มีการรับสินบนในการก่อสร้างซื้อของใช้ในราชการ ทหากำไรในการเปลี่ยนราคาเงิน ผลอายุเงินทองของประเทศยกพวกเจ้าขึ้นให้สิทธิพิเศษมากกว่าราษฎร ปกครองชาติหลักวิชาปล่อยให้บ้านเมืองเป็นไปตามยถากรรม ดังที่จะเห็นได้ในการตกต่ำในการเศรษฐกิจและความผิดเคือง ทำมาหากิน ซึ่งราษฎรได้รู้กันอยู่ทั่วไปแล้ว รัฐบาลของกษัตริย์เหนือกฎหมาย มิสามารถแก้ไขให้ดีขึ้นได้ การที่แก้ไขไม่ได้ก็เพราะรัฐบาลของกษัตริย์ มิได้ปกครองประเทศเพื่อราษฎรตามที่รัฐบาลอื่นๆ ได้กระทำกัน รัฐบาลของกษัตริย์ได้ถือเอาราษฎรเป็นทาส (ซึ่งเรียกว่า ไพร่บ้าง ข้าบ้าง) เป็นสัตว์เดรฉาน ไม่ถือว่าเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นแทนที่จะช่วยราษฎรกลับพากันทำนบหลังราษฎร จะเห็นได้ว่าภาษีอากรที่บีบคั้นเอาจากราษฎรนั้น กษัตริย์ได้หักเอาไว้ใช้ส่วนตัวปีหนึ่งเป็นจำนวนหลายล้าน ส่วนราษฎรสิ กว่าจะหาได้แต่เล็กน้อยเลือดตาแทบกระเด็น ถึงคราวเสียภาษีราชการหรือภาษีส่วนตัว ถ้าไม่มีเงินรัฐบาลก็ยึดทรัพย์หรือใช้งานโยธา แต่พวกเจ้ากลับนอนกินกันเป็นสุข ไม่มีประเทศใดในโลก จะให้เงินเจ้ามากเช่นนี้ นอกจากพระเจ้าซาร์และพระเจ้าไกเซอร์เยอรมันซึ่งคนชาตินั้นได้โค่นราชบัลลังก์เสียแล้ว

รัฐบาลของกษัตริย์ได้ปกครองอย่างหลอกลวง ไม่ซื่อตรงต่อราษฎร มีเป็นต้นว่าจะบำรุงการทำมาหากินอย่างไรนั้นอย่างนั้น แต่ครั้นคอย ๆ ก็เหลวไปหาได้ทำจริงจึงไม่ มีหน้าซ้ำกล่าวหมิ่นประมาทราษฎรผู้มีบุญคุณเสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้กินว่าราษฎรมีเสียงทางการเมืองไม่ได้ เพราะราษฎรยังโง่เขลาโง่ เพราะเป็นคนชาติเดียวกัน ที่ราษฎรรู้เท่าไม่ถึงเจ้านั้น ไม่ใช่เพราะโง่ เป็นเพราะขาดการศึกษา ที่พวกเจ้าปกปิดไว้ไม่ให้เรียนเต็มที่ เพราะเกรงว่าราษฎรได้มีการศึกษาก็จะรู้ความชั่วร้ายที่ทำได้ และคงจะไม่ยอมให้ทำนบหลังคน

ราษฎรทั้งหลาย พึงรู้เถิดว่าประเทศเรานี้เป็นของราษฎรไม่ใช่ของ กษัตริย์ตามที่เขาหลงกลวง บรรพบุรุษของราษฎรเป็นผู้ทำให้ประเทศมีอิสรภาพพ้น มือจากข้าศึก พวกเจ้ามีแต่ซุ่มมือเปิบ และกวาดทรัพย์สมบัติเข้าไว้ตั้งหลายร้อย ล้าน เงินเหล่านี้เอามาจากไหน ก็เอามาจากราษฎรเพราะวิธีทำนานหลังนั้น เอง บ้านเมืองกำลังอืดคัดผิดเคื่อง ชาวนาและพ่อแม่ ทหารต้องทั้งนา เพราะ ทำไม่ได้ผล รัฐบาลไม่บำรุง รัฐบาลไล่คนงานออกอย่างเกลื่อนกลาด นักเรียนที่ เรียนสำเร็จแล้วและทหารที่ปลดกองหนุนไม่มีงานทำ จะต้องอดอยากไปตาม ยถากรรม เหล่านี้เป็นผลของรัฐบาลกษัตริย์เห็นอกุฏหมายบีบบังคับข้าราชการผู้น้อย นายสิบและเสมียนเมื่อให้ออกจากงานแล้วไม่ให้เบี้ยบำนาญ ความจริงควรเอา เงินที่กวาดรวบรวมไว้มาจัดบ้านเมืองให้มีงานทำ จึงจะสมควรที่สนองคุณราษฎร ซึ่งได้เสียภาษีอากรให้พวกเจ้าได้ร่ำรวยมานาน แต่พวกเจ้าก็ทำได้อ่างไร ใด ไม่ คงสูบลืออดกันเรื่อยไปเงินที่เหลือเท่าไรก็เอามาฝากต่างประเทศ คอย เตรีมหนึ่เมื่อบ้านเมืองทรุดโทรม ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก การเหล่านี้ย่อมชั่ว ร้าย

เหตุฉะนั้น ราษฎรข้าราชการทหารและพลเรือนที่รู้เท่าถึงการกระทำ ชั่วของรัฐบาลดังกล่าวแล้ว จึงรวมกำลังตั้งเป็นคณะราษฎรขึ้น และได้ยึดอำนาจ ของรัฐบาลของกษัตริย์ไว้แล้ว คณะราษฎรเห็นว่าการที่จะแก้ความชั่วร้ายก็โดยที่ จะต้องจัดการปกครอง โดยมีสภา จะได้ช่วยกันปรึกษาหารือหลาย ๆ ความคิดดี กว่าความคิดเดียว ส่วนผู้เป็นประมุขของประเทศนั้น คณะราษฎรไม่มีประสงค์ทำ การชิงราชสมบัติ ฉะนั้นจึงขอเชิญให้กษัตริย์องค์นี้ดำรงตำแหน่งกษัตริย์ต่อไป แต่ จะต้องอยู่ใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จะทำอะไรโดยลำพัง ไม่ได้ นอกจากความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎร คณะราษฎรได้แจ้งความเห็นนี้ให้ กษัตริย์ทราบแล้ว เวลานี้ยังอยู่ในการตอบรับ ถ้ากษัตริย์ตอบปฏิเสธหรือไม่ตอบ ภายในกำหนด โดยเห็นแก่ส่วนตนว่าจะถูกลดอำนาจลงมากก็จะ ได้ชื่อว่าทรยศต่อ ชาติ และก็เป็นการจำเป็นที่ประเทศจะต้องมีการปกครองอย่างประชาธิปไตย กล่าวคือประมุขของประเทศจะเป็นบุคคลสามัญซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ตั้งขึ้นอยู่ใน ตำแหน่งตามกำหนดเวลาตามวิธีนี้คณะราษฎรจึงหวังว่าราษฎรจะได้รับความบ่า- รุงอย่างดีที่สุด ทุก ๆ คนจะมีงานทำเพราะประเทศของเราเป็นประเทศที่อุดม

อยู่แล้วตามสภาพเมื่อเราได้ยึดเงินที่พวกเจ้ารวบรวมไว้จากการทำนาหลังคน
ตั้งหลายร้อยล้านมาบำรุงประเทศขึ้นแล้ว ประเทศจะต้องเฟื่องฟูขึ้นเป็นแน่มัน
การปกครองซึ่งคณะราษฎรจะพึงกระทำก็คือ จำต้องจัดวางโครงการ อาศัยหลัก
วิชา ไม่ทำไปเหมือนคนตาบอด เช่น รัฐบาลที่มีกษัตริย์เหนือกฎหมายทำมาแล้ว
เป็นหลักใหญ่ ๆ ที่คณะราษฎรได้วางไว้มีอยู่ว่า

1. จะต้องรักษาความเป็นเอกราชทั้งหลาย เช่น เอกราชในทางการ
เมือง การศาล ในทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ให้มั่นคง

2. จะต้องรักษาความปลอดภัยภายในประเทศ ให้การประทุษร้ายต่อกัน
ลดน้อยลงให้มากที่สุด

3. ต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาล
ใหม่จะจัดหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติไม่ปล่อยให้
ราษฎรอดอยาก

4. จะต้องให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน (ไม่ใช่พวกเจ้ามีสิทธิยิ่งกว่า
ราษฎรเช่นที่เป็นอยู่)

5. จะต้องให้ราษฎรได้มีเสรีภาพ มีความเป็นอิสระเมื่อเสรีภาพนี้ไม่
ขัดต่อหลัก 5 ประการดังกล่าวข้างต้น

6. จะต้องให้การศึกษาย่างเต็มที่แก่ราษฎร

ราษฎรทั้งหลาย จงพร้อมใจกันช่วยคณะราษฎรให้ทำกิจอันคงจะอยู่ชั่ว
ดินฟ้านี้ให้สำเร็จ คณะราษฎรขอให้ทุกคนที่มีได้ร่วมมือเข้ายึดอำนาจจากรัฐบาล
กษัตริย์เหนือกฎหมาย นิ่งตั้งอยู่ในความสงบและตั้งหน้าท้าวกัน อย่าทำการใด ๆ อัน
เป็นการขัดขวางต่อคณะราษฎรนี้ เท่ากับราษฎรช่วยประเทศและช่วยตัวราษฎร
บุตร หลาน เหลนของตนเอง ประเทศจะมีความเป็นเอกราชอย่างพร้อมสมบูรณ์
ราษฎรจะได้รับความปลอดภัยทุกคน จะต้องมั่งคั่งทำไม่ต้องอดตาย ทุกคนจะมี
สิทธิเสมอภาค และมีเสรีภาพพ้นจากการเป็นไพร่ เป็นข้าเป็นทาสพวกเจ้าหมด
สมัยที่เจ้าจะทำนาหลังราษฎร สิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา คือความสุขความเจริญ
อย่างประเสริฐ ซึ่งเรียกเป็นศัพท์ว่า "ศรีอาริยะ" นั่นก็พึงบังเกิดขึ้นแก่ราษฎร
ถ้วนหน้า"

จบแถลงการณ์

หลังจากคณะราษฎรได้ทูลเชิญกรมพระนครสวรรค์วรพินิตไปประทับ ณ พระที่นั่งอนันตสมาคมแล้ว เนื่องจากคณะราษฎรเห็นว่าทรงเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือจากข้าราชการทหารทุกฝ่ายและรวมถึงประชาชนด้วย คณะราษฎรจึงได้นำประกาศมาถวายเพื่อทรงลงพระนาม (24 มิถุนายน 2475) สรุปความได้ว่า "ขอให้ทหาร ข้าราชการ และราษฎรทั้งหลาย จงช่วยกันรักษาความสงบ อย่าให้เสียเลือดเนื้อของคนไทยกันเอง โดยไม่จำเป็นเลย"²⁸ ประกาศฉบับนี้เน้นย้ำถึงความสำคัญต่อคณะราษฎร เป็นอันมาก เพราะมีผลทำให้ไม่เกิดการต่อต้านจากทหารฝ่ายรัฐบาล²⁹

ต่อจากนั้นคณะราษฎรได้ตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารขึ้น 3 นาย เป็นผู้บริหารราชการแผ่นดินชั่วคราว คือ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ และคณะราษฎรก็ได้มีหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่ออัญเชิญกลับคืนสู่พระนครและทรงเป็นกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงได้รับหนังสือกราบบังคมทูล ในที่สุดทรงยินยอมตามข้อเรียกร้องของคณะราษฎร ด้วยทรงเห็นว่าคณะราษฎรมีความประสงค์ตรงกับพระองค์เรื่องการให้มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ และเหตุผลอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะไม่ต้องการใช้กำลังทหารเข้าตอบโต้การทหารของฝ่ายคณะราษฎร³⁰ และยังทรงมีพระราชดำริด้วยว่า พระองค์จำเป็นต้องดำรงตำแหน่งอยู่ในราชสมบัติสืบต่อไป เพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเพื่อป้องกันการแทรกแซงจากต่างประเทศ ตลอดจนเพื่อการอำนวยความสะดวกจัดตั้งรัฐบาลใหม่ และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญให้เป็นไปโดยเรียบร้อย ดังนั้นจึงเสด็จนิวัติสู่พระนครในวันที่ 26 มิถุนายน 2475

กิจกรรมการเรียนรู้ 3

1. จงวิเคราะห์ตำแหน่งการขึ้นของคณะราษฎรว่าโจมตีระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสนับสนุนระบอบประชาธิปไตยอย่างไร
2. จงพิจารณาว่าเหตุใดการยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จึงเป็นผลสำเร็จ

สรุปบทที่ 2

คณะราษฎรมีการรวมตัวกันเป็นครั้งแรกโดยสมาชิก 7 คน เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2470 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ได้แก่ นายปรีดี พนมยงค์ ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี ร้อยโท แปลก ชีตตะสังคะ ร้อยตรี ทศนัย มิตร์ภักดี นายตัว ลพานุกรม หลวง ศิริราชไมตรี นายแนบ พหลโยธิน ต่อมาคณะราษฎรได้ชักชวนนายทหารสำคัญ 4 นาย ได้แก่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ เข้าร่วมด้วย สาเหตุที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ประกอบด้วย ปัจจัยหลายประการ คือ อิทธิพลแนวความคิดทางการเมืองเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย จุดอ่อนของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ บทบาททางการเมืองและสังคมของกลุ่มเจ้านาย โดยเฉพาะ คณะอภิรัฐมนตรีสภา ปัญหาความเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจและนโยบายการแก้ไขของรัฐบาล คือ นโยบายดุลยภาพ ตลอดจนความไม่เท่าเทียมกันของบุคคลในสังคม

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เป็นหัวหน้าเข้ายึดอำนาจเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ร่วมด้วยข้าราชการฝ่ายทหารบก ทหารเรือ และ พลเรือน คณะราษฎรได้ประกาศหลัก 6 ประการ เป็นแนวทางการดำเนินการภายหลังการยึดอำนาจได้สำเร็จ พร้อมกับกราบบังคมทูลอัญเชิญ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็น พระมหากษัตริย์ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งก็ได้ทรงยินยอมตามข้อเสนอของคณะราษฎร และ คณะราษฎรจะ ได้มีบทบาทในการดำเนินการจัดตั้งสถาบันต่าง ๆ ของระบอบประชาธิปไตยต่อไป

แบบฝึกหัด บทที่ 2

จงเติมคำหรือข้อความที่เหมาะสมลงในช่องว่าง

1. คณะราษฎรต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาสู่ระบอบประชาธิปไตยโดยมี.....รัฐธรรมนูญ
2. แกนสำคัญของคณะราษฎรที่เริ่มรวมตัวกันเป็นครั้งแรกส่วนใหญ่เป็น.....
3. รักษาความเป็นเอกราช รักษาความปลอดภัยในประเทศ บำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ ให้ราษฎรมีสิทธิเสมอภาคกัน ให้ราษฎรมีเสรีภาพ และให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎรคือ.....
4. สิทธารเสื่อ ได้แก่ (พจน์ พลโยธิน) (เทพ พันธุมเสน) (วัน ชูธรรม) (สละ เอมะศิริ)
5. ผู้เป็น "มันสมองของคณะราษฎร" เป็นผู้กำหนดหลักการต่างๆ ได้แก่ ร่างแถลงการณ์ประกาศยึดอำนาจและร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว 2475
6. การศึกษาวิทยาการแบบตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามาตั้งแต่การเปิดประเทศ 2398 แนวความคิดที่จะมีรัฐสภา และการมีเสรีภาพของประชาชน ทำให้เกิดความต้องการการปกครอง....
7. นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจภายในประเทศอย่างมาก และทำให้รัฐบาลต้องใช้นโยบาย..... เพื่อแก้ไขปัญหา
8. เปรียบเสมือนเสนาธิการของคณะปฏิวัติ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เพราะเป็นผู้วางแผนการยึดอำนาจ
9. หาก ออกคำสั่งจับกุมคณะราษฎรตามรายงานของอธิบดีกรมตำรวจ การปฏิวัติอาจไม่เกิดขึ้นก็เป็นได้

10. พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว และราชวงศ์ถูกโจมตีในหลายประเด็น เพื่อให้เป็นเหตุเป็นผลที่เหมาะสมในการล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยพิจารณาข้อโจมตีเหล่านี้ได้จาก ในวันยึดอำนาจ

11. คณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ประกอบด้วย

12. คณะราษฎร ประกอบด้วย ฝ่ายทหารบก มี เป็นหัวหน้า
ฝ่ายพลเรือน มี เป็นหัวหน้า

เชิงอรรถบทที่ 2

¹ ดร. ชัยวัฒน์ บุณาค. "อิทธิพลของลัทธิสังคมนิยมต่อนักเรียนไทยในฝรั่งเศส (ค.ศ. 1920-1930)" เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "300 ปี ความสัมพันธ์ไทย-ฝรั่งเศส" จัดโดยภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ร่วมกับโครงการศูนย์ยุโรปศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย (14-15 ธันวาคม พ.ศ. 2527), หน้า 5.

² มิตรกำศรวล จัดพิมพ์เรื่องในมรดกกรรมของรัฐบาลอ่าวใต้ ปรีดี พนมยงค์ (มปท. มปป.), หน้า 90.

³ ศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จาก ไสว สุทธิพิทักษ์, ดร. ปรีดี พนมยงค์ (กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2526.)

⁴ ปรีดี พนมยงค์ "บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบอบประชาธิปไตย" อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ร้อยโท อุต นิตยสุทธิ (20 เมษายน 2517), หน้า 46.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110-111.

⁶ ในที่เดียวกัน

⁷ ปรีดา วัชรางกูร, พระปกเกล้ากับระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร, 2520), หน้า 76.

⁸ สุรพันธุ์ นุชยามานพ, การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของหลวงพิบูลสงคราม : ศึกษาเฉพาะกรณีการกวาดล้างปักษ์ทางการเมืองในปี พ.ศ. 2481 วิทยานิพนธ์รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521, หน้า 31.

⁹ พล.ท. ประยูร ภมรมนตรี, ชีวิต 5 แผ่นดินของข้าพเจ้า (กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรดดิ้ง, 2518), หน้า 101.

¹⁰ ปรีดี พนมยงค์, "บางเรื่องเกี่ยวกับฯ ..." หน้า 30-31.

¹¹ กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ (กรุงเทพฯ: บุรพาแดง, 2518), หน้า 55-56.

¹² จิตรภรณ์ ไชยกันทา, การจัดการทหารในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2468-2477) วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2521, หน้า 274

¹³ รัฐสภา, พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาประชาธิปกพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว, จัดพิมพ์เนื่องในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาประชาธิปก ณ รัฐสภา วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2523 (กรุงเทพฯ : รุ่งศิลป์, 2524), หน้า 219

¹⁴ มล. วัลย์วิภา จรุงโรจน์ "เบื้องหลังการลาออกจากตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมของพระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอฯ ในปี 2475" วารสารธรรมศาสตร์ ปีที่ 6 เล่มที่ 3 (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม 2520), หน้า 6-9

¹⁵ เทียมจันทร์ อ้าแห้ว, บทบาททางการเมืองและการปกครองของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ระหว่าง 2475-2487 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พ.ศ. 2521, หน้า 38

¹⁶ ศึกษารายละเอียดได้จาก

- กุหลาบ สายประดิษฐ์, เบื้องหลังการปฏิวัติ 2475 (กรุงเทพฯ: บุรพา-แดง, 2518)

- ดร. กมล สมวิเชียร "การปฏิวัติของสามัญชน", รัฐศาสตร์ 17 (กรุงเทพฯ : บพิธจำกัด)

- ดร. ชชาติชาย หนานานนท์, "การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทย พ.ศ. 2475" การปฏิวัติครั้งสำคัญของโลก วุฒิชัย มูลศิลป์ และโกวิท วงศ์สุรวัฒน์ (บรรณาธิการ) เอกสารวิชาการสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย (กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา, 2526)

- Thawatt Mocarapong, History of the Thai Revolution : A Study in Political Behavior (Bangkok : Chalermit, 1972)

¹⁷ ศึกษารายละเอียดได้จาก วิชัย บำรุงฤทธิ์ ผู้รวบรวม บันทึกนักปฏิวัติไทย (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์, 2517)

¹⁸ ระดม วงษ์น้อย "อุดมการณ์ทางการเมืองของทหารไทย" รัฐศาสตร์ นิตยสาร ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม 2515, หน้า 67

¹⁹ พระยาทรงสุรเดช, บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า 15

- ²⁰ พันโท ประยูร ภมรมนตรี, เรื่องเดิม, หน้า 66-67
- ²¹ พระยาทรงสุรเดช, บันทึกนักปฏิวัติไทย, หน้า 22
- ²² สุปจน์ ด้านตระกูล, 24 มิถุนายนมหาศรีสวัสดิ์ (กรุงเทพฯ: สุวรรณภูมิ, 2522), หน้า 18
- ²³ จิตรารักษ์ ไชยกันทา, เรื่องเดิม, หน้า 262
- ²⁴ David A Wilson, Politic in Thailand (New York: Cornell University Press, 1961), p. 12-14
- ²⁵ สุปจน์ ด้านตระกูล, เรื่องเดิม, หน้า 16
- ²⁶ พันโท ประยูร ภมรมนตรี กล่าวว่่า สรุปรตามบัญชีผู้ก่อการมีทหารบก 34 นาย ทหารเรือ 19 นาย พลเรือน 45 นาย อ้างจาก ประยูร ภมรมนตรี, การปฏิวัติ 2475 (กรุงเทพฯ: มปท.), หน้า 73
- ²⁷ ดูรายละเอียดการเชิญกรมพระนครสวรรค์วรพินิตไปเป็นตัวประกันใน บั้ว ศจิสวัสดิ์, วังบางขุนพรหม (กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์, 2524), หน้า 83-87
- ²⁸ ณัฐฉมิ สุทธิสงคราม, จอมพลสมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต (พระนคร : กรมแผนที่ทหาร, 2507), หน้า 822-823
- ²⁹ เส้าทอน ศุภโสมณ "เหตุการณ์ในหนึ่งวัน : 24 มิถุนายน 2475," รัฐศาสตร์ 17, หน้า 21
- ³⁰ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์, เจ้าชีวิต (พระนคร: คลังวิทยา, 2507), หน้า 688-689

★